

Inge Henningsen & Jette Kofoed

FAT DET, DIN LILLE %&&/Ø

DANSKE TAL FRA EN PRAKSISUNDERSØGELSE OM DIGITAL MOBNING

Digital mobning er et fænomen som flere børn og unge oplever, og det tiltrækker sig stigende opmærksomhed i medierne, blandt politikere, lærere, forældre og blandt børn og unge selv. Digital mobning omfatter udvekslinger via instant messaging, websites, e-mails, sociale netværkssider og sms-beskeder (Smith et al 2008). De udvekslinger, der genkendes som digital mobning, indeholder ofte trusler eller nedværdigende evalueringer af typen "du skal fuckt op bar%&Ø skride ned til helvede", "ingen vil ha %Ø%#dig!", "Fat det din lille luder, du har ingen gavn i denne verden, den ville være glad hvis du skred!", "nakker dig så groft hvis du kommer på skolen igen!", "– din fucking luder, hvem fanden tror du at du er? du skal fucking ikke gå og spille smart din bitch". Disse eksempler er rapporteret ind af børn og unge, der har erfaringer med at modtage og sende beskeder af denne art. Denne artikel præsenterer en kvantitativ analyse af udbredelse og omfang af digital mobning i Danmark. Vi har fået adgang til et datamateriale fra en praksisundersøgelse om digital mobning gennemført på 50 skoler i Danmark, der i tillæg til indsigt i indholdet af beskederne, giver mulighed for at for at få viden om, hvem der afsender og modtager ubehagelige beskeder.

TEORETISK INFORMERING

Analyserne trækker på en forståelse af, at mobning er en kompleks størrelse, der skabes og vedligeholdes gennem en lang række af interagerende kræfter. Grundantagelsen er, at det ikke er enten lærere, eller opvækstvilkår, eller forældre, eller teknologier som alene kan forklare, hvorfor nogle klasser rammes af mobning og andre ikke (Kofoed & Søndergaard (red), 2009), men at alle disse på forskellig og interagerende vis bidrager til at skabe, vedligeholde og forandre fænomenet mobning. Man kan sige, at det handler om at forstå mobning som et socialt fænomen snarere end en relation mellem individuelle mobbere og deres ofre, som Schott formulerer det (Schott 2009).

Datamaterialet er behandlet kvantitativt, og er gjort til genstand for statistisk analyse. En kvantitativt og kvalitativt skolet forsker har arbejdet sammen om analyserne, som trækker på et teorikonglomerat. Dels teori om digital mobning. Det er der et større internationalt forskningsfelt, der beskæftiger sig med, som vi beskriver nedenfor. Dels statistisk teori og dels teori om inklusion-eksklusionsprocesser bredt. Det sidste beskrives ganske kort, idet vi arbejder ud fra en tese om at mobning (også digital mobning) ikke er væsensforskellig fra sociale inklusion-eksklusionsprocesser generelt. Vi forstår inklusion-eksklusionsprocesser som en grundfigur i socialt liv, hvor inklusion ikke kan forekomme uden eksklusion, og omvendt (Kofoed 2004; Asplund 1985). Tænker man inklusion-eksklusionsprocesser som et kontinuum, så forstår vi mobning som ekstreme eksklusioner, men stadig som en variant af inklusion-eksklusionsprocesser (Kofoed 2004; 2008). Dette teorikonglomerat

informerer også de måder, hvorpå vi har gennemført analyserne. I blandingen af kvalitative og kvantitative analysestrategier arbejder vi med multiple læsninger af datamaterialet. Det vil sige, at vi har udfordret det kvantitative datamateriale i et antal kørsler, baseret på nye spørgsmål, genereret af datamaterialets svar i samspil med det oprindelige spørgsmål. Nemlig: hvem er det, der i danske skoler har erfaringer med at modtage og sende ubehagelige beskeder via mobiltelefoner og sociale netværkssider? Men for at kunne besvare det spørgsmål 'godt nok' (Kofoed, 2004; Søndergaard 1996), har vi altså lavet disse læsninger tilstrækkeligt mange gange for at sikre os at analyserne er mættede. At arbejde med multiple læsninger er en analysemåde, der er ekspliciteret indenfor kvalitativ forskning (Søndergaard 1996; Staunæs 2007; Kofoed 2007; Bjerg 2011; Neidel 2011), og som vi har translateret til brug i kvantitativ analyse, både hvad angår spørgemådernes teoretiske informering og den statistiske bearbejdelse. Vi arbejder således både virkelighedskonstaterende og virkelighedsreflekterende (med en skelnen vi låner fra Søndergaard 2005), idet vi forstår optællingen af selvrapporteringer fra eleverne som virkelighedskonstaterende, og måden at lede efter statistiske sammenhænge i materialet som virkelighedsreflekterende.

Med denne teoretisk informerede analysemåde bliver det altså muligt ikke bare at konstatere, at også digital mobning er et komplekst fænomen, men at fremvise særligt ét element i kompleksiteten, nemlig at digital mobning nok ikke skabes alene *i*, men også *af* positioner i elevfællesskabet. Det finder vi særlig interessant, og som noget der kan tilføje de internationale

diskussioner om digital mobning nye dimensioner. Det handler de næste sider om.

HVAD ER DET SÆRLIGE VED DIGITAL MOBNING?

Fra internationale kvantitative undersøgelser ved vi, at digital mobning findes alle steder, men også at tallene varierer ganske meget. Tallene svinger fra 4% (England), der har modtaget ubehagelige sms-beskeder (Oliver & Candappa 2003) henover 20% i en senere britisk undersøgelse fra 2005 (NCH). I USA svinger de seneste tal fra 9%, der har været udsat for digital mobning (Ybarra et al 2006) til 40%, der har været udsat for digital mobning og 21%, der mobber ved hjælp af teknologier (Raskauskas & Stoltz 2007). Det store spænd forklares sædvanligvis med forskellige kriterier i undersøgelserne, respondenternes forskellige alder, forskellige definitioner af digital mobning og forskellige undersøgelsesmetoder. Men, som Hinduja & Patchin påpeger, så er tallet ikke nul i nogen undersøgelse (Hinduja og Patchin 2009). Så digital mobning er der erfaringer med blandt skolebørn i en række lande. Også i Danmark.

For at give læseren et indblik i, hvad digital mobning er, opridses vi her – baseret på international forskning – det særligt karakteristiske ved digital mobning. Når teknologierne blander sig, er *oplevelsen af det umulige i at slippe væk* særligt markant og følelsen af altid at kunne nås, understreges det i flere undersøgelser (Slonje & Smith 2008, 148; Kowalski & Limber 2007). Tillige er muligheden for at afsenderen på en besked kan forblive *anonym*, fremhævet som særligt vigtig. Dette er påvist og diskuteret i en lang række artikler. I disse kvantitative undersøgelser

angives det således ofte, at afsenderen er ukendt for modtageren (Spears et al 2009; Dooley et al 2009; Kofoed 2009). Det særlige ved digital mobning er desuden erfaringen med, at det potentielt er en *uendelig offentlighed*, der bevidner handlingen (Shariff 2008). Måske bliver en fornærmende, pinligt og udstillende besked langt vigtigere og mere betydningsfuldt, når den ikke bare sendes til den der vurderes, men når teksten bliver set af en uendelig mængde af (u)kendte mennesker. Spears et al omtaler dette som afsendelse af beskeder, der bliver tilgængelig for millioner snarere end for nogle få udvalgte (Spears et al 2009). Digital mobning handler desuden om at *stort antal* mennesker involveres. Dette hænger også sammen med den *hastighed*, hvormed informationer spredes via teknologier (Kowalski & Limber 2007). I tillæg peges der fra flere sider på, at digital mobning ikke kan betragtes som isoleret fra det der omtales som traditionel mobning. *On og offline aktiviteter orkestreres* således i forhold til hinanden, og ikke altid afgrænset fra hinanden (Spears et al 2009).

Så hvem er det så, der i danske skoler, har erfaringer med at sende og modtage ubehagelige beskeder via mobiltelefoner og sociale netværkssider?

DET EMPIRISKE MATERIALE

Det empiriske materiale, som denne artikel bygger på, består af spørgeskemaer, besvaret af 4., 6. og 8. klasser på 31 skoler i Danmark (n= 2982) i 2009. Materialet indgår som en del af et større kampagneprojekt, "50 skoler knækker mobbekurven", der havde til formål at "give 50 skoler seks til otte konkrete antimobbemetoder, som skal implementeres i skolernes antimob-behandleplan, og forventes at reducere

50 skolers mobningsprocent radikalt“ (fra projektbeskrivelsen). Spørgeskemaerne var i udgangspunktet alene tænkt til skolernes individuelle brug og evaluering. I disse spørgeskemaer gemmer der sig imidlertid interessant og ny viden om digital mobning blandt danske skolebørn. Vi har været så heldige at få adgang til disse data, og har kunnet gøre dem til genstand for videnskabelig analyse. Der er naturligvis nogle metodiske og analytiske begrænsninger i at 'låne' data fra et praksisfelt, hvor spørgeskemaet ikke er udarbejdet til forskningsbrug. Disse begrænsninger betyder imidlertid ikke, at data ikke kan udsige noget om feltet. Vi er derfor dykket ned i materialet og vi fremlægger her nogle af de fund, der kan skabe begyndende forståelse af *hvem* der har erfaringer med digital mobning.

Eleverne har svaret på 31 spørgsmål, som dækker trivsel generelt, mobning specifikt og desuden spørgsmål, der eksplicit berører erfaringer med ubehagelige beskeder på chat og mobil. Spørgsmålene om chat og mobil vedrører net- og mobiladfærd, spørgsmål om, hvorvidt man har oplevet at modtage eller sende ubehagelige beskeder, og hvem disse beskeder da involverer. For at kunne belyse det centrale spørgsmål om *hvem* der er engageret i modtagelse og afsendelse af ubehagelige beskeder på sms/chat fokuserer vi i denne artikel på besvarelsenerne af følgende spørgeskemaspørgsmål (med svarmulighederne ja/nej):

- “Har du inden for de sidste 2 måneder oplevet at nogen har talt/skrevet dårligt om dig i et chatroom og/eller i en gæstebog? (Noget ubehageligt, sårende, truende og forsøgt at ramme dig eller gøre dig ked af det)“
- “Har du inden for de sidste 2 måneder modtaget negative SMS'er (Negative SMS'er kan f.eks. være ubehagelige, sårende, truende og forsøge at ramme dig eller gøre dig ked af det)“
- “Har du inden for de sidste 2 måneder selv talt/skrevet dårligt om andre i et chatroom?“
- “Har du inden for de sidste 2 måneder sendt eller været med til at sende negative SMS'er til andre?“

Desuden har eleverne svaret på spørgsmålene

- “Har du inden for de sidste 2 måneder selv talt/skrevet dårligt om andre i et chatroom?“
- “Har du inden for de sidste 2 måneder sendt eller været med til at sende negative SMS'er til andre?“

Denne måde at spørge til digital mobning på, ligger i forlængelse af spørgemåderne i førende internationale undersøgelser. Besvarelsenerne af disse spørgsmål kobler vi med oplysninger om køn, klassetrin, antal venner, oplevelsen af, hvordan det er at gå i skole, og oplevelsen af egen position i klassen. Det er eleverne selv, der har besvaret spørgeskemaet, og der er derfor tale om 'selvrapporteret digital mobning'. En stor del af den internationale forskning i både traditionel og digital mobning benytter sådanne self-report methodologies (Menesini & Nocentini 2009: 231), hvilket gør spørgemåden sammenlignelig med andre undersøgelser. Igennem teksten må læseren altså leve med en lidt omstændelig sprogbrug. Vi lader terminologien gå igennem hele artiklen for vedholdende at minde læseren om, at disse tal og opgørelser netop er baseret på de enkelte børn og unges egne vurderinger af spørgsmålenes relevans (for dem selv).

HOVEDFUND

Når vi ser på det samlede datamateriale finder vi, at størstedelen af respondenterne beretter, at de har mange

venner, har oplevelsen af, at deres skoleliv er tilfredsstillende, ligesom deres oplevelse af deres egen position i klassen er positiv. Det er på denne baggrund, at det følgende skal læses. Artiklens hovedfund er,

i) at der er en sammenhæng imellem rapporteringer om få venner, oplevelser af at det ikke er rart at gå i skole og en oplevelse af at have en dårlig position i klassen, og så det at have erfaringer med at blive digitalt mobbet.

ii) Der også er erfaringer med at modtage ubehageligheder på chat/SMS i den gruppe som trives og giver udtryk for, at de oplever deres skoleliv tilfredsstillende. Faktisk forekommer de fleste tilfælde af selvrapporteret digital mobning blandt de elever, der rapporterer at være inkluderet i klassens fællesskab.

iii) Endelig er det sådan, at de børn der rapporterer at have det godt i klassen, i højere grad end andre, rapporterer at have afsendt ubehagelige meddelelser på chat/SMS, selv om forskellene mellem de to grupper er små.

UBEHAGELIGE MEDDELELSER. SAMMENHÆNG MED KØN OG KLASSETRIN

I det følgende præsenterer vi de kvantitative delresultater, der ligger bag disse hovedfund, for at kunne differentiere dette overordnede billede. Ser man på alle elever samlet, så rapporterer godt hver femte elev (21%), at de har været udsat for ubehagelige meddelelser enten på chat eller på SMS inden for de sidste to måneder (Tabel 1). Der er næsten lige mange, der har fået ube-

Klasse-trin	Har fået ubehagelige meddelelser på chat (%)	Har fået ubehagelige meddelelser via SMS (%)	Har fået ubehagelige meddelelser via chat/SMS (%)
4	14,5	15,4	22,7
6	12,7	14,3	20,5
8	12,2	14,3	20,9
Piger	16,9	19,5	27,4
Drenge	9,6	10,1	15,6
Alle	13,1	14,6	21,3

hagelige meddelelser på chat (13%) og på SMS (15%). Der er omtrent samme andel på hvert af de tre klassetrin, men der er næsten dobbelt så mange piger som drenge, der svarer ja til, at de har været udsat for ubehageligheder.

Ser man på, hvem der rapporterer at have afsendt ubehagelige meddelelser (Tabel 2), så beretter godt hver femte elev (22%) at de har afsendt ubehagelige meddelelser på chat/SMS inden for de sidste to måneder. Der er lidt flere, der har afsendt ubehagelige meddelelser på SMS (17%) end på chat (12%). Hyppigheden er stigende med alderen. De ældste elever rapporterer langt højere aktivitet end de yngste (35% i 8. klasse mod 12% i 4. klasse). Piger rapporterer om større aktivitet end drenge på alle klassetrin (tabel ikke vist).

UBEHAGELIGE MEDDELELSER. SAMMENHÆNG MED IKKE-INKLUDERET POSITION I KLASSEN

Undersøgelser (Aluede et al, 2008) har vist, at elever der ikke er inkluderet i klassens fællesskab er mere udsat for mobning generelt. Vi ønsker at under-

Klasse-trin	Har sendt ubehagelige meddelelser på chat (%)	Har sendt ubehagelige meddelelser via SMS (%)	Har sendt ubehagelige meddelelser via chat/SMS (%)
4	5,6	8,8	11,5
6	10,2	16,2	20,6
8	21,8	26,8	35,2
Piger	13,2	19,5	24,5
Drenge	10,8	14,3	19,3
Alle	11,9	16,7	21,7

Tabel 1. Andel (i procent) der har været udsat for ubehagelige meddelelser på chat og/eller SMS inden for de sidste to måneder, opdelt efter klassetrin, køn og meddelelsens art (ubehagelige meddelelser på chat, via SMS, via chat og/eller SMS).

Tabel 2. Andel (i procent) der har udsat andre for negative hændelser på chat og/eller SMS inden for de sidste to måneder, opdelt efter klassetrin, køn og meddelelsens art (ubehagelige meddelelser på chat, via SMS, via chat og/eller SMS).

Position i klassens fællesskab	Har fået ubehagelige meddelelser på chat (%)	Har fået ubehagelige meddelelser via SMS (%)	Har fået ubehagelige meddelelser via chat/SMS (%)
Ikke-inkluderet	19,5	23,4	33,0
Inkluderet	12,3	13,5	19,8
Alle	13,1	14,6	21,3

Tabel 3. Andel (i procent) der har været udsat for ubehagelige meddelelser på chat og eller SMS inden for de sidste to måneder, opdelt efter position i klassens fællesskab og hændelsens art (ubehagelige meddelelser på chat, via SMS, via chat/SMS)

søge, om dette også gælder i forhold til ubehagelige meddelelser på chat og SMS. Ud fra spørgsmål om antal venner, elevernes oplevelse af deres skoledag (hvor de kunne svare super/god/mindre god/dårlig/frygtelig/kedelig) og elevernes beskrivelse af deres egen position i klassen (med svarmulighederne populær/OK/blandet/mindre populær/ikke) afgrænsedes en gruppe på 347 elever, der ud fra deres svar kunne beskrives som ikke-inkluderede i klassens fællesskab.

Denne gruppe havde en signifikant højere risiko for at blive udsat for ube-

Med hensyn til klassetrin sker der en vis tidsmæssig udjævning, idet forskellen mellem de inkluderede og de ikke-inkluderede næsten er forsvundet i 8. klasse.

Det er i øvrigt interessant, at mængden af ubehageligheder er konstant over tid for de inkluderede elever, men aftager for de ikke-inkluderede.

At de elever der oplever ikke at være inkluderet i klassens fællesskab har større risiko for at modtage ubehagelige meddelelser betyder dog ikke, at de fleste modtagere findes i denne gruppe, da gruppen er relativt lille. Dette illustreres i tabel 5.

Her ser man, at ud af de 635 elever, der rapporterer at have modtaget ubehagelige meddelelser på chat/SMS, så er der kun 114 (svarende til 18%) der

er angiver, at de oplever ikke at være inkluderet i klassens fællesskab. Det vil sige, at størstedelen af de ubehagelige meddelelser modtages af elever, der oplever sig selv som inkluderede.

Position i klassens fællesskab	Har fået ubehagelige meddelelser via chat/SMS (%)					
	Piger	Drenge	4. klasse	6. klasse	8. klasse	Alle
Ikke-inkluderet	37,2	28,8	38,8	32,0	24,2	33,0
Inkluderet	25,7	14,4	20,2	19,0	20,6	19,8
Alle	27,4	15,6	22,7	20,5	20,9	21,3

Tabel 4. Andel (i procent) der har været udsat for ubehagelige meddelelser på chat/SMS inden for de sidste to måneder, opdelt efter position i klassens fællesskab, køn, og klassetrin.

hageligheder på chat /SMS end flertallet af eleverne i klassen (33% mod 20%). Det samme gjaldt, når man så på chat og SMS hver for sig. (Tabel 3).

Undersøger man betydningen af køn og og klassetrin, finder man det samme mønster (Tabel 4). Både for piger og drenge gælder det, at de elever der ikke er inkluderet i klassefællesskabet i højere grad er udsat for at modtage ubehagelige meddelelser via chat/SMS og det gælder også for de to medier hver for sig (tabel ikke vist).

Betragter man elever, der rapporterer at have afsendt ubehagelige med-

	Har fået ubehagelige meddelelser via chat/SMS (antal)		
	Ja	Nej	Alle
Ikke-inkluderet	114	231	345
Inkluderet	521	2109	2630
Alle	635	2340	2975

Tabel 5. Antal der har været udsat for ubehagelige meddelelser på chat/SMS inden for de sidste to måneder, opdelt efter placering i klassen.

delelser på chat/SMS (Tabel 6), så ser man, at de elever, der har det godt i klassen, i højere grad end andre rapporterer at have afsendt ubehagelige meddelelser på chat/SMS (selv om forskellene mellem de to grupper er små, kun forskellen på "meddelelser via chat" er f.eks. statistisk signifikant). Dette står i modsætning til selvvurderet modtagelse af ubehagelige meddelelser, hvor de elever der ikke oplevede sig som inkluderet i klassens fællesskab, havde den største risiko.

Når det drejer sig om selvvurderet afsendelse af ubehagelige meddelelser gælder det i endnu højere grad end for modtagelse, at det er de elever, der oplever at være inkluderet i klassens fællesskab, der er involveret. Kun 65 af de 345 elever, der oplever sig som ekskluderede, rapporterer at have afsendt ubehagelige meddelelser, mens 90% af de ubehagelige meddelelser er sendt af elever, der oplever at være inkluderet i klassens fællesskab.

DISKUSSION

Vender vi tilbage til, hvad forskningen på feltet fremhæver som særligt væsentligt ved digital mobning, så taler analyserne fra "50 skoler knækker mobbekurven" ind i dette på flere måder. Først og fremmest må vi konstatere, at der rapporteres om erfaringer med modtagelse og afsendelse af ubehageligheder på SMS/chat i et omfang ligger indenfor det spektrum som tegnes op internationalt. Der er altså erfaringer med digital mobning i Danmark, som ikke adskiller sig væsentligt fra internationale fund.

Derudover kan vi konstatere, at modtagelse af ubehageligheder på

	Har sendt ubehagelige meddelelser på chat (%)	Har sendt ubehagelige meddelelser via SMS (%)	Har sendt ubehagelige meddelelser via chat/SMS (%)
Ikke-inkluderet	7,9	15,6	18,9
Inkluderet	12,5	16,9	22,1
Alle	11,9	16,7	21,7

SMS/chat ikke entydigt ser ud til at hænge sammen med enkeltbaggrundsvariable. Hverken køn, klassetrin eller inklusion i klassefællesskabet, er afgørende for om man får erfaring med for digital mobning. Samtidig er det dog sådan, at piger i højere grad end drenge, ældre elever i højere grad end yngre og ekskluderede i højere grad end inkluderede elever rapporterer at have oplevet digital mobning.

Vender vi tilbage til de tidligere nævnte hovedfund, så har de elever som oplever sig selv som ikke-inkluderede i klassens fællesskab større chance for at modtage ubehageligheder på chat/SMS end de elever, der rapporterer at have mange venner og i store træk oplever deres skoleliv som tilfredsstillende (se tabel 4). Samtidig er det imidlertid sådan, at 80% af alle tilfælde af selvrapporert digital mobning forekommer blandt elever, der selv synes, at de er inkluderet i klassens fællesskab (se tabel 5). Så selvom de elever, der rapporterer at have det dårligt socialt i klassen, modtager relativt mange ubehageligheder på SMS/chat, så modtages langt de fleste ubehageligheder af elever, der har det godt og selv rapporterer, at de er socialt velfungerende i skolesammenhæng. For de elever der rapporterer at have det godt i klassen, er det sådan, at de i lidt højere grad end andre, rapporterer at have afsendt ubehagelige meddelelser på chat/SMS (se tabel 6), og de står for næsten 90% af alle tilfælde af selvrapporert

Tabel 6. Andel (i procent) der har afsendt ubehagelige meddelelser på chat/SMS inden for de sidste to måneder, opdelt efter position i klassens fællesskab og hændelsens art (ubehagelige meddelelser på chat, via SMS, chat/SMS)

Inge Henningsen er cand.stat. og seniorforsker ved eXbus på DPU, Aarhus Universitet
Jette Kofoed er ph.d. og lektor ved eXbus på DPU, Aarhus Universitet

digital mobning rettet mod andre (570 tilfælde ud af 635). Digital mobning vedrører altså i høj grad også skolens velfungerende elever. Det er interessant både i forhold til praksis og i forhold til den internationale forskning på feltet, som ikke i synderlig grad har interesseret sig for sammenhænge mellem socialt hverdagsliv i skolen, og forekomsten af digital mobning. Tilsammen peger disse analyser altså på, at digital mobning involverer relativt mange elever og i høj grad elever, der er inkluderet i klassens sociale fællesskab. Det vil være betydningsfuldt at følge dette fund op i fremtidige undersøgelser af digital mobning.

Vender vi tilbage til grundantagelsen om, at mange kræfter interagerer i skabelsen og vedligeholdelsen af digital mobning, så er vi med denne analyse blevet klogere på et væsentligt element, når det gælder den slags mobning, hvor teknologierne blander sig, nemlig at digital mobning ser ud til at ramme bredt. Oplever elever at have et utilfredsstillende skoleliv, ja, så er der forhøjet sandsynlighed for, at de også modtager ubehageligheder på SMS/chat. Men ubehageligheder på SMS/chat udveksles blandt langt flere elever end dem, der på andre måder ser ud til at 'have det dårligt'. Vi ved altså med disse første kvantitative fund fra en dansk undersøgelse, at digital mobning ikke nødvendigvis følger eksisterende oplevelser af inklusion-eksklusion i klassefællesskabet, men at disse forskelssætninger overskrides, når vi taler digital mobning. Overskridelsen består i, at også de elever, der oplever sig inkluderet i klassens sociale fællesskab er involveret i digital mobning. Og tillige i at digital mobning ikke skabes alene i, men også af positioner i elevfællesskabet. Skal vi således forstå

mobningens kompleksitet yderligere, så må vi medtænke etablerede positioner i elevfællesskabet.

Vi mener altså med denne analyse at kunne vise, hvordan erfaringer med at sende og modtage beskeder som "ingen vil ha %ø%#dig! Fat det, din lille luder" overskrider oplevelser af eksisterende inklusion-eksklusionsfordelinger i klassen, hvor det altså ikke alene er dem, der i forvejen oplever at være ekskluderet, der ekskluderes yderligere. Derimod tegnes der nye mønstre op, hvor langt flere elever end vi hidtil har antaget er involveret.

Referencer

- Aluede, O., et al. (2008). A Review of the Extent, Nature, Characteristics and Effects of Bullying Behaviour in Schools. *Journal of Instructional Psychology*, 35(2), 151-158.
- Asplund, J. (1985): "Vad är socialpsykologi. I Asplund, J.: *Tid, rum, individ og kollektiv*. LiberFörlag. Stockholm.
- Bjerg, H. (2011). *Skoling af lyst. Fantasier og fornemmelser i tre elevgenerationers erindringer om livet i skolen 1950-2000*, Ph.d.-afhandling, Institut for læring, Aarhus Universitet.
- Dooley, J.J., J. Pyzalski, & D. Cross (2009). Cyberbullying Versus Face-to-Face Bullying: A Theoretical and Conceptual Review I: *Zeitschrift für Psychologie/ Journal of Psychology* Vol. 217, 4
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2008). Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization. *Deviant Behavior*, 29, 129-156.
- Kofoed, J. (2004). *Elevpli. Inklusion-eksklusionsprocesser blandt børn i skolen*. Ph.d.-afhandling. København: Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Kofoed, J. (2007). *Ansvar for egen elevhed. Suspensive komparationer på arbejde*. I: Kofoed, J. & D. Staunæs (red). *Magtballader. 14 fortællinger om magt, modstand og menneskers tilblivelse*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag
- Kofoed, J. (2008). Appropriate Pupilness: Social Categories Intersecting in School. I: *Childhood*, vol 15, 3 (415-430)
- Kofoed, J. (2009). Genkendelser af digital mobning. Frejea vs Ronja vs Arto vs Sara vs Emma. I: Kofoed, J. & D.M. Søndergaard (red). *Mobning – sociale processer på afveje*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kofoed, J. & D.M. Søndergaard (red) (2009). *Mobning – sociale processer på afveje*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kowalski, R. M., & Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41, S22-S30.
- Oliver, C. & M. Candappa (2003) *Tackling Bullying:*

- Listening to the Views of Children and Young People*, Thomas Coram Research Unit, Institute of Education, University of London, Research Report no 400.
- Menesini, E., & Nocentini, A. (2009). Cyberbullying definition and measurement: Some critical considerations. *Journal of Psychology*, 217(4), 230–232.
- Neidel, A. (2011). *På Vej?! Kritiske analyser af recovery-orienteringen af det socialpsykiatriske arbejde*. Ph.d.-afhandling. Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde Universitet.
- Raskauskas, J., & Stoltz, A. D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology*, 43, 564–575.
- Schott, R.M. (2009). Mobning som social begreb: Filosofiske refleksioner over definitioner. I: Kofoed, J. & D.M. Søndergaard (red). *Mobning – sociale processer på afveje*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Shariff, S. (2008). *Cyber-bullying: Issues and solutions for the school, the classroom and the home*. London and New York: Routledge.
- Slonje, R., & Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 49, 147–154.
- Smith, P.K. et al (2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 4: 376-385
- Spears et al (2009). Behind the Scenes and Screens: Insights into the Human Dimension of Covert and Cyber Bullying. *Journal of Psychology*, vol 217(4), 189-197
- Staubæs, D. (2007). Subversive analysestrategier – eller governmentality med kjole, fjerboa og sari I: Kofoed, J. & D. Staubæs (red). *Magtballader. 14 fortællinger om magt, modstand og menneskers tilblivelse*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag
- Søndergaard, D.M. (1996). *Tegnet på kroppen. Køn, koder og konstruktioner blandt unge voksne i akademien*. København: Museum Tusulanum.
- Søndergaard, D.M. (2005). At forske i komplekse tilblivelser. Kulturanalytiske, narrative og poststrukturalistiske tilgange til empirisk forskning. I: Jensen, T.B. & G. Christensen: *Psykologiske og pædagogiske metoder. Kvalitative og kvantitative forskningsmetoder i praksis*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Ybarra, M. L., Mitchell, K. J., Wolak, J., & Finkelhor, D. (2006). *Examining characteristics and associated distress related to Internet harassment: Findings from the second youth Internet safety survey*. *Pediatrics*, 118, e1169–e1177.